

ערפל בהר הבית

היתה לי בשבוע שעבר חוויה מוזרה. איני יודע מדוע כה הרשימה אותי. אולי מפני שהשתי שיש לה משמעות סמלית כלשהי. בשיא הקור בירושלים הציעה רחל אשתי שנעלה על הריהותים ונשקוף על ירושלים החורפית מנקודת התצפית היפה ביותר: הטרקלין של מלון אינטרקונטיננטל, המשקיף על הריהות.

ישבנו ליד קיר-הזכוכית הגדול, שתינו שוקו חם והסתכלנו. ערפל כבד הסתיר את העיר. היה במראה משהו רוחני, מיסטי, כיפת-הזהב של הסלע ריחפה בערפל כעצם מטושטש, ואת כיפת-הכסף של אל-אקצה ראינו ספק בעין, ספק בדמיון. לפתע עלתה במוחי מחשבה. ניגשתי אל הזכוכית ושיפשפתי. ואכן — בערפל נוצר חור, ובעדו נראתה העיר בברור.

נלטתי ליד מטלית, וניקיתי את הזכוכית כולה. מה שנראה כמו ערפל לא היה אלא מטעה של הבל, שדבק בזכוכית עצמה, מפאת הסבדל שבין הקור בחוץ והחום מבית.

מבעד לחלון נשקף הריהות במלוא הדרו, ומאחוריו העיר המיוזרת כולה, על כיפתיה ומגדליה. הגשם לא הסתיר אלא את מגדריה-השקופים הרחוקים, המלכודים את העיר ונוטלים ממנה את זוהרה.

ואולי זה נכון לגבי הרבה דברים אחרים? אולי בעיות רבות, הנראות לנו כמעורפלות, אינן כך כלל? אולי אין צורך אלא במטלית ובשיפשוף קל, כדי שניזכר כי הערפל הוא הבל-פינו בלבד?

מיסטר בולדווין מדבר

הסידרה על אדוארד השמיני הסתיימה. למרבה הצער, (היה מעניין לראות כיצד התנוון האיש לאישו וניהל חיים טפיליים, חסרי תכלית וערך, כחבר "חוג הסילון" הבינלאומי). לקראת הסוף נתנה לציבור הזדמנות לחזות בדינוי הפרלמנט הבריטי.

ההבדל העיקרי שבינו ובין הכנסת בלט היטב: בפרלמנט הבריטי אין דוכן-גנאומים. כל חבר נואם בעומדו במקומו, כשהוא פונה לעבר היושבי-ראש (האיש בעל הפיאה הנזכרת) ולעבר ספסלי הסיעה שממול.

סברתי תמיד ששיטה זו עדיפה לא-אישוער על פני השיטה שלנו, שזועתקה את הפרלמנטים של יבשת-אירופה. כשאתה נואם מעל הדוכן, ומולך יושבים הח"כים בחצי גורן עגולה (כמו אצלנו) או בשורות-שורות (כמו בבונדט טאג הגרמני) — אתה גורר בעל-כרחך לאווירה של אסיפת-עם. אתה נואם. אתה מרים את קולך. אתה מת' פחה להשתמש בטריקים דמגוגיים.

בפרלמנט הבריטי אתה מדבר. עצם צורת-האולם וסדר-הישיבה כופים עליך סיגנון מתון יותר, מתוחכם יותר. מובן שגם תרבות הוויכוח הבריטית, המטור פחה במיכללות כערך חשוב שלעצמו, תורמת לכך הרומה נכבדה.

כשאתה עומד במקומך, אינך יכול לקרוא "נאום" מן הכתב. הדבר אסור כי פירוש בפרלמנט הבריטי, מותר לכך שם להיעזר רק בראשי-פרקים על גבי פיסת-נייר. האיש היחיד אשר מותר לו לקרוא נאום מן הכתב הוא שר-האוצר, כשהוא מגיש את התקציב השנתי. הובר הוא כה חריג עד שגשיאת נוסח-הנאום, בתים-מתכת נעולה, הפכה טכס מיוחד.

הדבר נראה היטב בסידרה. סטאנלי בולדווין, קלמנט אטלי, וינסטון צ'רצ'יל והאחרים קמים ונושאים את דבריהם, מבלי להיעזר בניירתם, והמישפטים זורמים בשטף ורצף. הדוברים התרגלו לכך.

כבר-הכנסת מצוי, לעומת זאת, ניגוש בצעדים מדודים אל דוכן-הגנאומים, פורש שם את ניירותיו, מרכיב את משקפיו ומתחיל לקרוא בקול-רם. אחרים נראים כילדי בר-מיוזרה, המדקלמים את דיקלומם ("לאמא ולאבא היקרים, שגידלו אותי במסירות...") אחרים קוראים בקול חדגוני, כשהם טועים מדי פעם במילה ("אני מאמין שבמקלחת... אתה... סליחה... אני מאמין שבקלחת המאר רעות..."), מבלי להרים את מבטם מן הנייר, כשהם מפיצים סביבם ענן כבד של שיעמום, גם כשהם אומרים דיברייטעם.

מובן שבתנאים אלה אין אף יומרה של נסיון לשינוע הדדי. הוויכוח מתנוון ומתפרק למנוולגים. הנאום, שהוכן מבעוד-יומם מראש, איננו יכול להשיב על דבריו של השר, שפתח את הדיון, ולא כל שכן על דיברי המשתתפים הקודמים בוויכוח. אין קחי'ותן.

הח"כ נכנס אל-אולם-המליאה שעה קלה לפני שמינוע תורו לנאום. נושא את דברו לאולם הריק ולפרוטוקול, ונוטש את האולם באנחה של הקלה, כדי לקשקש עם עיתונאים במיזנון.

(הוויכוחים המעניינים ביותר במליאת-הכנסת הם אותם שאינם זוכים בשום סיקור. זה קורה כאשר גדונה הצעת-חוק בעלת תוכן מישפטי. בדריכלל נוכחים אז

חוגית חדשה. עיקר המחשבה: אחרי שהצבא הערבי החשוב ביותר (המצרי) פרש מן המערכה, ואחרי שהצבא הערבי המסוכן השני (העיראקי) הוצא מן המערכה לזמן ממושך ביגלל המילחמה בגבול איראן, לא יתכן להעמיד פנים כאילו לא חל שינוי במצב האיסטראטגי של ישראל ובצורכי-הביטחון שלה.

הדברים נשמעו כספונטאניים, אך הכינותי אותם בקפדנות, אחרי התייעצות עם מומחים אחדים, וביניהם האלוף (מיל') מתי פלד.

בשעה שדיברתי הסתכלתי בעיניהם של ייגאל הורביץ, ייגאל ידן והאחרים שנכחו, והיה נדמה לי כי יש תגובה. למחרת היום דיבר הורביץ, בהשיבו על הצעת איי אימון שהוגשה על רקע כלכלי, ולהפתעת רבים דיבר על תקציב-הביטחון במילים תקיפות שלא השתמש בהן עד כה. כעבור ימים הופיע בראיון טלוויזיוני, וחזר כימעט מילולית על דבריו.

בינתיים כבר חזרתי על הדברים בכנסת חצי תריסר פעמים, גם באוזני מנחם בגין. אחרים קיבלו אומץ והחלו מדברים בשפה דומה. קראתי השבוע כי קבוצת פרופסורים הגישה לעזר וייצמן תזכיר על הצורך לבנות תקציב-ביטחון שונה לגמרי, תוך לקיחת המציאות הגר-עינית בחשבון, וכן הלאה. הדברים מתגלגלים, ויכולה להיות להם תוצאה פוליטית וכלכלית מרחיקת-לכת.

מדוע לא הועלתה מחשבה זו לראשונה עליידי אישי המערך? מפני שהמערך חישובי מפני תדמית "יונית", רחמנא-ליצלן, ופחד שמא ינוצל הדבר עליידי בגין ואנשיו כהוכחה לכך שהוא עומד למכור שיטח-מולדת לאוייב. מדוע לא פתח הורביץ עצמו בוויכוח זה? מפני שהוא נץ בין נצים, וענייני-הביטחון הם מקודשים לאנשיו. היה צורך בגויש-לשבת, חופשי מן הכבלים (או מכותנת-הכפיה) של מיפלגה גדולה, כדי לגלגל את הכדור.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

ביתניים כבר חזרתי על הדברים בכנסת חצי תריסר פעמים, גם באוזני מנחם בגין. אחרים קיבלו אומץ והחלו מדברים בשפה דומה. קראתי השבוע כי קבוצת פרופסורים הגישה לעזר וייצמן תזכיר על הצורך לבנות תקציב-ביטחון שונה לגמרי, תוך לקיחת המציאות הגר-עינית בחשבון, וכן הלאה. הדברים מתגלגלים, ויכולה להיות להם תוצאה פוליטית וכלכלית מרחיקת-לכת.

מדוע לא הועלתה מחשבה זו לראשונה עליידי אישי המערך? מפני שהמערך חישובי מפני תדמית "יונית", רחמנא-ליצלן, ופחד שמא ינוצל הדבר עליידי בגין ואנשיו כהוכחה לכך שהוא עומד למכור שיטח-מולדת לאוייב. מדוע לא פתח הורביץ עצמו בוויכוח זה? מפני שהוא נץ בין נצים, וענייני-הביטחון הם מקודשים לאנשיו. היה צורך בגויש-לשבת, חופשי מן הכבלים (או מכותנת-הכפיה) של מיפלגה גדולה, כדי לגלגל את הכדור.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

וזהו, בסופו של דבר, ההצדקה האמיתית לקיומן של סיעות קטנות — מימן ומשמאל, דתיות וחילוניות, במציאות הפרלמנטרית שלנו, רק הן יכולות לזרוק לחלל מחשבות חדשות, שהן בהכרח חריגות, בלתי-מקובלות ובלתי-פופולריות בשלב הראשון. אם יש להן השקפה עיקבית, עסקי-לב וכשר פרלמנטרי, הן יכולות לחולל לא פעם גיסיים.

באולם רק שיש-השמונה ח"כים, המעוניינים בנושא והבקיאים בו, אין הם קוראים נאומים מן הכתב. הם מתווכחים איש עם רעהו, ואז מתפתח ויכוח אמיתי. שאר הח"כים יושבים במיזנון, מחליפים רכילות מיפלגתית וממתינים לצילצול. הקורא להם להצבעה.)

כאשר חזרתי לכנסת בקדנציה הנוכחית, נדרתי לעצמי שלעולם לא אקרא אף נאום אחד מן הכתב. עד כה קיימתי את הנדר. לפעמים אני עולה על הדוכן מבלי שתהיה בידי פיסת-נייר, לפעמים אני רושם לעצמי כמה ראשי-פרקים, תוך האזנה לדיברי השר המשתתפים בדיון. בעניינים מישפטיים, אני לוקח איתי את גליון

הערותיו של יועצי המישפטי, יוסי ברד, הממלא עתה את התפקיד שמילא אמנון יזכרני בכנסת השישית והשביעית.

הדבר מאפשר לי להסתכל בעיני הנוכחים, לראות את תגובותיהם, לנסות לשכנע אותם, להתאים את דברי לאווירה השוררת באותה עת באולם.

כאשר הטפתי בעבר לרפורמה אשר תשנה מן היסוד את סידרי הכנסת ושתחייב את החברים לדבר מן המקום, מבלי להיעזר בנאומים כתובים, מצאתי שחף לדיעה זו במנחם בגין. איני יודע מה דעתו עתה.

האם אפשר לתאר את בולדווין עולה על דוכן הנואמים של הכנסת ומדבר על התפטרות המלך באותו הסיגנון השקט והמדוד, כפי שדיבר במציאות ובסידרה? או את אטלי משיב בצורה המכובדת? או את צ'רצ'יל מביע את דעתו בשניים-שלושה מישפטים?

כדור-שלו קטן

ספקן יכול לשאול, למיקרא הקטע הקודם: לשם מה כל המאמץ? הרי במילא לא תשנה את יחסיה-הכוחות בכנסת! מה הטעם בנסיון לשכנע כמה ח"כים, אם יצביעו לאחר-מכן בניגוד לדעתם?

(הספקן יכול היה לצטט כאן את דבריו של חברי הפרלמנט הבריטי, שאמר לפני כמאתיים שנה: "שמעתי בפרלמנט אלפי נאומים, היו ביניהם נאומים טובים רבים, ואף כמה נאומים מבריקים, אך מעולם לא שמעתי נאום ששינה את הצבעתו אף של איש אחד בפרלמנט.")

אלא שהדברים אינם בדיוק כך.

נכון הוא שסיעה קטנה יכולה רק לעיתים נדירות מאוד להעביר בפרלמנט הצעת-חוק חשובה, כפי שעשתה סיעת התחייה בפרשת הוקירושלים. לשם כך דרושה נסיבות מיוחדות מאוד.

אך סיעה קטנה יכולה להשפיע בצורה עקיפה ועמוקה הרבה יותר. היא עושה זאת עליידי העלאת מחשבה חדשה, ועליידי החזרה עליה שוב ושוב. אם המחשבה החדשה וסבירה, יש סיכוי שתתקבל בהדרגה על דעת הרבים. חברי סיעה גדולה, של אי מעזים להעלות מחשבה כזאת בעצמם, מפני היותה (ככל מחשבה חדשה וחדשה) בלתי-מקובלת, יצטרפו אליה בהדרגה, כאשר הם מרגישים כי הציבור מתחיל לקבלה. לבסוף, כאשר המחשבה זוכה בהצבעה של הרוב, אחרי גילגולים רבים, נשכת היוזם לעיתים קרובות. אך אם העניין חשוב לו, יסתפק בידיעה שהוא גלגל את כדור-השלו הקטן, שהפך לכתוב-ענק.

אני מרגיש כך, לאחרונה, כאשר אני שומע נאומים נלהבים בזכות הצורך לקצץ את תקציב-הביטחון. לפני כמה שבועות דיברתי במיסגרת דיון כלכלי, האולם היה כימעט ריק, ניצלת את השקט, ואת נוכחותם של כמה אישים חשובים (ביניהם שר-האוצר) כדי להשמיע רעיון אפיקורסי: שיש צורך בשינוי דראסטי של מיבנה תקציב-הביטחון, וגם בגיבוש דוקטרינה ביט-

דויד שטרן

לנגד עיני-רוחני הופיעו פניו של אברהם, אחיו של דויד שטרן, שהיה ידוע יותר בכינוי-המחתרת שלה.

לכל הדיעות היה דמי יין היצוני רב מאוד בין תווי-הפנים של השניים, אף שהם היו אנשים שונים למדי.

ולפתע מחשבה: מה היה קורה אלמלא רצחו הבריי טים את יאיר, אילו נשאר בחיים כמו תלמיד-יושופין — יצחק שמיר, נתן ילין מור וישראל אלדר? אילו חי, היה אברהם שטרן כיום בן 73. האם היה נכנס לכנסת, מבלה שם כמה תקופות-כהונה והופך אט-אט עסקן מיפלגתי חריג וור? האם היה נשאר "פר רש" כמו ילין-מור (שמאלי ראש ימני) ונחשב בעיני הרבים בניולוליה כ"טיפוס יוצא דופן"? ואולי היה הופך, כמו אחיו, קבלן מצליח ואיש עסקים בבורסה?

ושותפיריינו, דויד רזיאל? לפני 25 שנים בדיוק הובאו עצמותיו מעיראק, שם נהרג בשליחתו שאליה יצא לבקשת האינטליגנס הבריטי. אילו חי, היה כיום בן 70 — מבוגר רק בשלוש שנים ממנחם בגין, מה היה עושה כיום במדינת-ישראל? האם היה זוכה, אחרי עשור ואינטריגות, בתפקיד שר-התיקשורת? ואולי היה עובד בקרן-רווחות, מתורמר ותציג-נשכח, והיה כותב ספריו-יזכירי נות? האם היו מוכים אותו, פעם בשנה-שנתיים, בהשר תחפת בוויכוח טלוויזיוני על ימים שהיו, או — פיסגת החלומות — היו מביאים אותו לתוכניתו של מני פאר כדי שיספר לקהל לועס-מסטיק על קוריוזים מחיי ה- מחתרת?

אין מקום לגיבורים במדינת-ישראל, זוהי מדינה המגמדת את יושביה, היא שופעת במיטות-סדום — הכנסת, הטלוויזיה, המיפלגות — המקצצות את גפיהם (וגם את ראשיהם) של אנשים שהם גדולים מדי למידור תי'תן.

אולי מוטב שהם מתו כולם בשיאם, או זמן קצר לאחר מכן — רזיאל ושטרן, יצחק שדה וחיים וייצמן, וגם זאב ז'בוטינסקי, איש מהם לא היה מתאים למדינת-ישראל.

אטלי